

THEMA 02

De evolutionaire impact van de crisis

CORONA

EVOLUTIE

CRISIS

Velen dichten de coronacrisis unieke revolutionaire kwaliteiten toe en denken, of hopen, dat ze zal leiden tot volstrekt nieuwe ideeën, regels of structuren. Het is echter realistischer en waardevoller om de crisis te begrijpen vanuit het perspectief van een continu evoluerende wereld. Daarin is de crisis oorzaak van mutatie, en dus nieuwe variaties, en zet ze ook aan tot (tijdelijke) veranderingen in de selectieomgeving. Zowel aan de variatie- als de selectiekant zullen echter niet plotseling allerlei radicale veranderingen optreden. Dit impliceert dat veranderingen als gevolg van de crisis weliswaar significant zullen zijn, maar niet revolutionair, en dat ze beperkt zullen blijven tot zaken die direct gerelateerd zijn aan de crisis zelf en de manier waarop we erop reageren.

Onze observaties

- Vanaf de eerste weken van de coronacrisis zijn we overladen met voorspellingen over en ideeën voor een andere, en vaak 'betere', wereld die zou voortkomen uit deze periode van ellende. Uiteraard spraken veel denkers hier vooral hun wensen of stokpaardjes uit, bijvoorbeeld ten aanzien van [duurzaamheid](#), maatschappelijke [ongelijkheid](#) of onze blik op technologie.
- Historisch zien we veelal dat een (economische) crisis maar beperkt leidt tot een andere wereld of radicaal andere zienswijzen. Voor zover een crisis al tot een significante koerswijziging leidt is dat een traag proces en iets dat voortbouwt op een beweging die ook al voor de crisis was ingezet. In die zin moeten we een crisis vooral begrijpen als een gebeurtenis die, mogelijk, in meer of mindere mate bijdraagt aan momentum voor een reeds ingezette beweging, bijvoorbeeld doordat meer actoren zich erachter scharen of hun verzet opgeven.
- De spanningen tussen China en de VS lopen hoger op als gevolg van de crisis, maar de crisis als zodanig zal waarschijnlijk niet leiden tot geheel nieuwe conflicten. Ook binnen Europa leidt de crisis tot verhoogde spanningen tussen Noord en Zuid en Oost en West, maar geen van deze spanningen is geheel nieuw of enkel aan de crisis te wijten.
- Digitale middelen nemen een vlucht (al is dat ook deels tijdelijk) en bijvoorbeeld in de zorg zien we een enorme toename van [telehealth](#)-toepassingen. Na de pandemie zal hiervoor geen onmiddellijke noodzaak meer zijn, maar de kans is groot dat artsen en patiënten eraan zullen wennen, de waarde ervan zullen inzien, dat applicaties hiervoor in hoog tempo verbeterd worden en dat toezichthouders en verzekeraars deze oplossingen ook serieuzer gaan nemen (bijvoorbeeld als manier om op lange termijn de zorg betaalbaar te houden).
- De coronacrisis speelt een versterkende rol in de (gehoopte) afname van het autogebruik. Ons [autogebruik](#), dat momenteel historisch laag is, zal na de crisis vrijwel zeker weer toenemen en het is aannemelijk dat het effect van de crisis uiteindelijk beperkt zal blijven tot enkele procenten. Ook al lijkt dit weinig, een dergelijke verschuiving zou enorm zijn ten opzichte van de minimale verschillen die we in de afgelopen decennia gezien hebben. Daar komt nog bij dat elk procent minder verkeer al tot een drie procent lagere [fledruk](#) kan leiden en dat het effect op doorstroming dus nog groter zou zijn.

Analyse

Elke crisis verleidt mensen ertoe te vervallen in wensdenken en het ventileren van hun stokpaardjes, maar uiteindelijk zullen veranderingen als gevolg van de crisis niet revolutionair zijn en beperkt tot zaken die rechtstreeks verband houden met de crisis en de aanpak ervan. De gevolgen moeten we dus vooral zoeken in de directe, en veelal onvermijdelijke, gevolgen en maatregelen naar aanleiding van de economische problemen, veranderende geopolitieke verhoudingen en de adoptie van nieuwe technologie tijdens de lockdown. Andere vormen van verandering, die bewust wordt ingezet als gevolg van reflecties op de (oorzaken van de) crisis, zijn veel onwaarschijnlijker of zullen pas op veel langere termijn tot stand komen. We kunnen de crisis daarom ook het beste begrijpen vanuit een evolutionair perspectief; als een gebeurtenis die van invloed is op continue processen van culturele, economische, (geo)politieke en technologische evolutie, maar die tegelijkertijd ook geworteld is in diezelfde processen en daardoor ook niet zal leiden tot radicale, revolutionaire, verandering.

Evolutionaire processen worden gekenmerkt door een continue dynamiek waarin processen van mutatie leiden tot nieuwe variaties (e.g. technologische innovaties, nieuwe verdienmodellen, politieke bewegingen) die al dan niet passen in een dynamische selectieomgeving. Deze omgeving bestaat uit de condities waaronder iets kan blijven voortbestaan, groeien of afsterft. In een maatschappelijke (i.e. niet-biologische) context is het proces van variatie en selectie verre van blind of willekeurig; actoren anticiperen nadrukkelijk op mogelijke veranderingen in de selectieomgeving wanneer zij een nieuwe innovatie of een nieuw idee ontwikkelen (i.e. [quasi-evolutie](#)). En, selectiecriteria passen zich pas aan wanneer de juiste variaties zich aandienen (e.g. emissienormen voor auto's volgen het tempo van technologische innovatie in de industrie). Deze wederzijdse afstemming tussen processen van mutatie en selectie beperkt de mogelijkheden voor radicale verandering en leidt tot pad-afhankelijkheid; in het verleden gemaakte keuzes beperken de mogelijke keuzes richting de toekomst. Vanuit dit perspectief kunnen we ons afvragen hoe de coro-

nacrisis van invloed kan zijn. Zoals gezegd is dit grotendeels beperkt tot de directe effecten van de crisis zelf en de pad-afhankelijke manier waarop we erop reageren. Deels vindt dit zijn weg in nieuwe (incrementele) variaties in termen van nieuwe technologie of nieuwe [praktijken](#). Belangrijker is de manier waarop ze leidt tot andere en nieuwe selectiecriteria die bepalen welke van deze nieuwe (en reeds bestaande) variaties blijvend zijn of in elk geval tijdelijk meer momentum krijgen. Dat geldt uiteraard het duidelijkst voor ideeën over thuiswerken en, heel specifiek, zien we bijvoorbeeld ook dat [doktersconsult op afstand](#) opeens wel als volwaardig wordt beoordeeld. Toch zijn dit soort veranderingen in de selectieomgeving niet radicaal of op zichzelf staand; ze voegen momentum toe aan bestaande trends. Op het internationale toneel zien we ook dat de crisis leidt tot een verscherping van het Chinees-Amerikaanse conflict en dat beide landen eigenlijk ook geen andere keuze hebben en niet plotseling anders tegen de kwestie kunnen aankijken. Dit conflict is tenslotte onderdeel van een veel grotere en langer durende hegemonische strijd en de pad-afhankelijkheid binnen dat meta-conflict is veel sterker dan de coronacrisis als zodanig.

Het type grote en deugdzame maatschappelijke veranderingen waarover veel gesproken en geschreven wordt, maar dat niet in directe relatie tot de crisis zelf staat, is moeilijker voor te stellen vanuit een (quasi-)evolutionair kader. Ideeën hierover bestaan tenslotte al veel langer en de crisis zal niet direct leiden tot nieuwe, meer kansrijke, variaties op deze ideeën, want daar geeft ze geen onmiddellijke reden toe. Belangrijker nog is dat de selectieomgeving voor dit soort ideeën niet direct verandert als gevolg van deze crisis. Net zoals elke crisis is de coronacrisis voor meerdere interpretaties vatbaar en de aard, omvang en oorzaak van deze crisis zullen voorlopig nog wel onderwerp van verhit (politiek) debat blijven. Zonder duidelijke consensus hierover zullen verschillende groepen in de maatschappij hun eigen ideeën en belangen projecteren op de crisis en zal ze niet leiden tot een radicale verschuiving van (politieke) idealen of overtuigingen.

Implicaties

- **Blijvende verandering als gevolg van de coronacrisis komt voort uit een veranderende selectieomgeving waarin nieuwe praktijken (van hoogtechnologisch tot diplomatiek) beter kunnen gedijen. Eerst en vooral wordt deze omgeving, en de gehanteerde criteria, gevormd en hervormd door de crisis in al haar verschijningsvormen. Slechts op langere termijn zullen onze reflecties op de crisis (e.g. ten aanzien van de oorzaken) daadwerkelijk invloed hebben op de selectieomgeving.**
- **Zelfs wanneer veranderingen in de selectieomgeving slechts tijdelijk zijn (e.g. tijdelijke lockdowns), kan dit toch leiden tot blijvende verandering. Allerlei oplossingen (i.e. variaties) krijgen de kans om zich, dankzij extra middelen, aandacht en goodwill, verder te ontwikkelen en zullen na verloop van tijd ook kunnen overleven wanneer de tijdelijke selectiecriteria niet meer (of minder) van kracht zijn. Zo zullen de directe beperkingen voor werknemers om op hun kantoor te werken naar alle waarschijnlijk wel verdwijnen, maar zal verdere doorontwikkeling van applicaties voor werken en vergaderen op afstand ertoe leiden dat thuiswerken ook op langere termijn als volwaardig alternatief wordt beoordeeld.**